

Radvaz, Ethiopian Jewry
Dec. 17, 2000

רמב"ם הלכות ממרים פרק ג הלכה ג

במה דברים אמורים באיש שכפר בתורה שבעל פה במחשבתו ובדברים שנראו לו, והלך אחר דעתו הקלה ואחר שרירות לבו וכופר בתורה שבעל פה תחילה כצדוק ובייתוס וכן כל התועים אחריו, אבל בני התועים האלה ובני בניהם שהדיחו אותם אבותם ונולדו בין הקראים וגדלו אותם על דעתם, הרי הוא כתינוק שנשבה ביניהם וגדלוהו ואינו זריו לאחוזו בדרכי המצות שהרי הוא כאנוס ואע"פ ששמע אח"כ [שהוא יהודי וראה היהודים ודתם הרי הוא כאנוס שהרי גדלוהו על טעותם] כך אלו שאמרנו האוחזים בדרכי אבותם הקראים שטעו, לפיכך ראוי להחזירן בתשובה ולמשכם בדברי שלום עד שיחזרו לאיתן התורה.

חזון איש יורה דעה סימן ב אות טז

ונראה דאין דין מורידין אלא בזמן שהשגחתו ית' גלוי כמו בזמן שהיו נסים מליון ומשמש צח קול, ולדיקי הדור תחת השגחה פרטית הנראית לעין כל, והכופרין אז הוא צללות מיוחדות צהעיות הילך לתאוות והפקרות, ואז היה ציבור רשעים גדרו של עולם שכל ידעו כי הדתה הדור מצויא פורעניות לעולם ומצויא דבר וחריז ורעז צעולס, אבל בזמן ההטלס שנכרתה האמונה מן דלת העס אין צמעשה הורדה גדר הפרטס אלא הוספת הפרטס שיהי צעיניהס כמעשה השגחה ואלמות חיו וכיון שכל עלמנו לתקן אין הדין נוכג צעשה שאין צו תיקון ועליו להחזירם צענותות אהבה ולהעמידם צקן אורח צמה שדיעו מנעת.

ערך לחם (ר' יעקב קאסטרן) יורה דעה סימן רסז ס"ק יד

**במקום להכניסנו כו' . ס"ם יד ודין החבאי"ס פ"ל סי' קנח
נ"ל שאין נריכין גט שדורי ומ"ס נסגו לבחזר להס נט
שדור מפני הספק ולמי זה נריכין צבילס נטת שדורין ולא
נכנו כן ויאסגר ולרקים בעלמל כומדין להס . ס"ם יח**

אהלי יעקב (ר' יעקב קאסטרן) סימן יא

**ברתם ואין זו צריכה לפנים . ולפיכך אין לסמוך כענין זה על מי שכתב ברפך ומעשים ככל יום
עטמור ניש' שפחה שטבלה לשם עכרו . לטורר זיעו לכא בקהל וכן נעשה מעשה במצרי' כחכש"ייא
יורית שהיתה נשואה בארצה ויורה במצרים כן מאיש יודי שכא עליה בשוגג ונשא שפחה ופטר
זרעו כזמן הכסי הדור שלפנינו ז"ל . וכענין השחרור אם נאמן האדון לך שדירתי עברי' כשרעבר**

שו"ת רדב"ז חלק ז סימן ט

שאלת מעשה היה באשה כושית מארץ כוש הנקרא אל חבאש שנשבת ושני בניה עמה וקנה אותה ראובן ושאלנו את פיה מה טיבה ואמרו שהיתה נשואה ואלו בניה מבעלה הנקרא שמו פ' ובני זה שמו פ' ובאו עליהם אויבים ושללום והרגו את כל האנשים שהיו בבית ואת הנשים ואת הטף שבו ויבוזו נתברר שהם מזרע ישראל ושבת דן אשר שוכנים בהרי כוש ומאותו זמן עד עתה היו מחזיקין אותה בחזקת עגונה ובתוך זמן בא עליה ראובן אדונה והוליד ממנה בן וגדל והרי הוא רוצה לקחת אשה מקהל ישראל ולבא בהם. יורנו מוריננו אם הוא ראוי לבא בקהל ומה תקנתו:

תשובה תנן פרק האשה שלום בינו לבינה ומלחמה בעולם ואמרה מת בעלי /אינה/ נאמנת וכתב הרמב"ם ז"ל אפי' אמרה קברתיו וטעמא דמילתא משום דאמרה בדדמי ואיבעיא לן בגמרא החזיקה היא במלחמה מהו מי אמרינן מ"ל לשקר ומרע לחזיקה /כנראה שחסרה שורה וצ"ל: מי אמרינן מ"ל לשקר דאי בעיא אמרה שלום בעולם א"ד כיון דאיחזקה אמרה בדדמי ולא אתי מ"ל לשקר ומרע חזקתיה, עיין ביבמות קטו/ ולא איפשיטא בעין וכתב הרמב"ם ז"ל אפי' תנשא ואם נשאת לא תצא ומינה נמי דהולד כשר וא"כ לפי זה היה נראה לומר דכיון דהחזיקה היא במלחמה הולד כשר ובטעות החזיקו אותה בחזקת נשואה. אמנם אחר העיון אין הדבר כן חדא דבעיקר הדין איכא פלוגתא שהרי הרא"ש ז"ל כתב וז"ל ולא איפשיטא ואזלינן להומרא משמע ואם נשאת תצא והולד ספק וכ"כ ר"י בנו ז"ל וז"ל ואפי' לא ידענו שיש מלחמה אלא על פיה והיא אומרת מת במלחמה אינה נאמנת והרמב"ם ז"ל כתב בזה ואם נשאת לא תצא וא"א הרא"ש ז"ל לא כתב כן עכ"ל . וכן אני אומר שהיא סברת הרי"ף ז"ל מדלא כתבה להאי בעיא וכתב אידך בעיא דעד א' במלחמה משום דאע"ג דלא איפשיטא הכא איפשיטא במקום אחר כמ"ש בה' אבל בעין דהחזיקה במלחמה

השמיטה וכתבה למתנ"ל כצורתה שלום בינו לבינה ומלחמה בעולם אינה נאמנת משמע בכל גוונא אינה נאמנת. שוב ראיתי שכתב הרא"ש בתשובה דהאי בעיא לא איפשיטא ואזלינן בה לחומרא וכן פסק הרי"ף ז"ל. ואם תאמר הא אמרינן גבי כנסה בגט אליבא דרבנן דקי"ל כוותיה תצא והולד כשר י"ל דגט קרח הוי פסולה דרבנן אבל הכא כיון דאמרה בדדמי ולא דיקא ומנסבה הויא בחזקת אשת איש והולד ספק ממזר. ותו דאפ"ל לדעת הרמב"ם אשה זו בחזקת עגונה היתה כמה שנים וקמו רבנו עלה דמילתא הילכך מוקמינן לה אחזקה וגדולה מזו אני אומר דאפילו לפי דבריה הרי היא בחזקת אשת איש שהרי הדבר מפורסם דלעולם יש מלחמה בין מלכי כוש שיש להם שלשה מלכויות קצתו של ישמעאלים וקצתו נוצרים וקצתם ישראלים משבט דן וכפי הנראה הם מכת צדוק וביתוס הנקראים קראים שהרי אינם יודעים אלא קצת מצות ואינם יודעים תורה שבע"פ ואינם מדליקין נרות בשבת ולא תשבות המלחמה ביניהם ובכל יום שבים אלו מאלו הילכך אין כאן מיגו טוב שיכולה לומר שלום בעולם שהרי דבר ידוע אצלינו שיש מלחמה ואין שלום ועוד דאפילו שאין ידוע ודאי אצלינו שום מלחמה מ"מ כיון שאין ידוע אצלינו שיש שלום ליכא מיגו טוב דהא דלא אמרה הכי שהיא מתפחדת שמא יכחישוה. ודקדקתי מלשון רש"י ז"ל שכתב וכי קא מבעיא ליה לרבא כגון דיש שלום בעולם הא אמרה היא מת במלחמה עכ"ל ומדלא קאמר וקא מבעיא ליה לרבא כגון דלא ידעינן שיש מלחמה בעולם דהוי רבותא טפי משמע דדוקא קאמר דיש שלום בעולם דהשתא איכא מיגו טוב וכדכתיבנא. ועוד דלא אמרינן הכי אלא באשה בעלמא שבאה ואמרה מת בעלי במלחמה אבל זו שאמרה כל האנשים מתו ודאי אמרה בדדמי כיון שנהרגו כולם גם בעלה נהרג וכיון דלא אמרה בהדיא שנהרג בעלה אינה נאמנת. עוד איכא טעמא רבה שהרי כיון שהיא שבויה לפנינו אין לך חזקת מלחמה גדולה מזו שהרי לא שבו אותה אלא מתוך מלחמה וא"כ לא החזיקה היא המלחמה אלא אנחנו ידענו אותה במה שראינו אותה ביד השבאי וליכא מיגו כלל דאנן לא קא מבעיא לן החזיקה היא במלחמה מהו אלא באשה דעלמא דומיא דמתנ"ל דקאי עלה האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובאה ואמרה אבל לא איירי במי שהביא אותה השבאי וזה טעם נכון למשכילים:

עוד יש טעם כללי לכלל הקראים שהרי ישראל הם וקידושיהם קדושין ואין גיטן כתקנת רבותינו ז"ל וכולם פסולי עדות הם מדאורייתא ומפני שיש בחקירה זו סכנה גדולה שהרי כמה משפחות מהם באו לכלל הקהל לא ראיתי להאריך בזה ומוטב שיהיו שוגגין ומ"מ מודה אני שאם היו מסכימין כלם לבא לדת חברות ולקבל עליהם קבלת רבותינו ז"ל להיות כמונו הייתי מתירם לבא בקהל עם הסכמת החכמים נר"ו. והטעם כי כל קידושיהם בעדים מהם שהם פסולי עדות וכמו שכונסה כך פוטרה ואין לחוש לדור הראשון שהיו קידושיהם בעדים כשרים ושמא נתגרשה אחת מאותו דור אחר שפקרו בעדים פסולין והלכה ונשאת באותו גט שנמצאו הבנים ממזרים ולא הייתי חושש לחששא זו כדי להסיר שם האומה הזאת מפני שהיא חששא רחוקה כי שמא אותם שנמשכו אחר צדוק וביתוס לא היו נושאים נשים. ואת"ל שהיו נושאים שמא לא גירש אחד מהם את אשתו. ואת"ל גירש שמא בעדים כשרים גירש וכתיקון רבותינו ז"ל שעדיין באותו דור לא פקרו לגמרי כאשר הוא בזמן אחר שהיו להם מפרשים כענן וחבריו שהטעו אותם. ואת"ל בפסולי עדות גירש שמא אותה המגורשת לא נישאת. ואת"ל נישאת לאחר שמא לא ילדה ממנו. ואת"ל ילדה שמא סרים או אילונית ילדה. ואת"ל ראוי להוליד ילדה שמא מתו בעודם קטנים ולא הגיעו לכלל בנים. ואת"ל הגיעו לכלל בנים כל אחד מהנמצאים עתה יכול לומר איני מהם וכל אחד מהם מותר לבא בקהל לבדו. כללא דמילתא דכיון דאין האיסור מבורר אם היו מסכימים כלם לשוב אלינו ולקבל דברי חברות הוה ממטינא שיבא מכישורא בכלל חברי להתירם לבא בקהל. וז"ל כפתור ופרח ומסתברא שיש לחוש אם אחד מהם קדש בת ישראל וכדאמרינן בכותי שקדש הוה עובדא ואצרכוה גיטא וכן כל כיוצא בזה א"כ נמצא קולו חומרא והצדוקים אינם נמצאים היום בזמנינו מסיפין אלא אדרבה מתייהדים רבים מהם תמיד וכמעשה שהיה סוף מחזור רס"ז מקהל גדול מהם שנתגיררו ביום אחד במצרים ע"י הנגיד רבינו אברהם נר"ו והמחמיר תבא עליו ברכה עכ"ל וזה הנגיד רבינו אברהם ז"ל נראה לי שהוא בנו של הרמב"ם ז"ל ולא חשש וקבלם. הנלע"ד דודן' זמרא:

אבן ספיר חלק א דף כט עמוד ב

ימים רבים יושבים רבנות אלפי זרע בית ישראל לפונות וכלואות
ונדחות בארץ כיס ועקבותיהם לא נודע לאחינו הגלויים ונודעים בתבל.
ומי משלנו אין גם אחד ירהיב לבנו או יחלץ חוש להודע ולהגלות מה
היה לאלה אשר ככוש בנצח דרך ארץ ואיכה יעבדו המה את אלהינו?
מה שורש מדברי חורתינו הק' ננוצא צמו וצמה יודע איפה כי מימי
יהודה ילאו. אך חזרת הנוסיאנארי השולחים ציריהם לכל פאחי תבל
ופינוחיה נסו לשלוח צירים וחבלים גם שמה ומהם נתגלה לנו אפס
קצה מהם מהנוהם ומנהגיהם לא אעתיק דבריהם רק אליגה עם הספר
ידיעה קטנה אשר על ידה יוצנו דברי האגרת השלושה מהם (היא
הצאה הלאה). הציריכ ההם מודיעים ומספרים שנמצאו יהודים בארץ
כוש כשני מחוז וחמישים אלף הנקראים שם נשם פלשתי (אולי על

תוצאותם מארץ פלשתים) ורחוקים המה מאד מנחלת עמי הארץ
 היא. נוצרים שונים דבר אין להם עמהם כי הגויים ירחיקום ויחעיבום
 זרה הללה ושפלים המה ונבזים נעיניהם עד כי לא יוכלו יגעו במלבושיהם
 ויבשו לדבר עמהם סורו טמא קראו למו על כן רובם ככולם עניים
 וללים באין להם מסחור וקנין עם עמי הארץ ההם וכל עבודתם לבדם
 בשדה ובמקנה ומופרנסים זה מזה. ספר התורה בכתב ולשון הקדש
 אין להם רק יודעים את התורה וכתב ולשון כושי (האמארי) פרטי
 מנהגיהם בשמירת התורה והמזוה לא נוכל להתרר כי גם הנזירים
 ההם (אשר מטרדם למגמתם) עוד לא יוכלו להתחקות (בראשיתם) על
 שרשיהם ואף לכנוס לבתיהם ולדבר עמהם בשער כי כל הנכנס לבית
 פלשת בלימות עולם ישיג מהגויים ונסוגים גם ממונו. והנזירים האלה
 יחנכרו ויחפשו שמה לאמר שהם נוצרים כמוהם כי המלך אינו מניח
 לעשות חדשה בארצו בלעדי אמונות השינוי שכבר באו. וזה מקרוב נסו
 הנזירים דבר גם אל הפלשת ודיחו כמה מהם לאמונתם (ככה יתפארו).
 והנה עדיין הפלשת עושים סדר הקרבנות האמורים בתורה וזוגים
 על הצמות לאלקי אמת ויש להם כהנים ונזירים מהבודדים צנתי הפלות
 מיוחדות לעבודת ה'. ואחרי אשר הביאו הנזירים איזה מהפלשת במסרת
 ברית החדשה התקרבו גם אל הכהנים להחוכח עמהם בשער וטענו
 להם על הקריבם באיסור הצמות וצחול ובהתונתם קפץ הנזיר המדיח
 ונשבע בחיי המלך שאסור לצנות לה' חוץ למקדש ה' אשר בירושלם. וזה
 דבר החוק שמה שמי שנשבע בחיי המלך מחוייב לברר ולאמת דבריו
 בפני המלך או לחייב את ראשו. וכאשר הגיע הויכוח לפני המלך ואחרי
 כל התעצמות והתאמת הכהנים וקני הפלשת לא יוכלו להגיד שיש
 מצוה בתורה להקריב קרבנות צחול והמלך השבית סדר עבודתם
 בהקרבנות והפלשת מתעצבים מאד על הדבר ועודם מהבוססים
 בדיעותיהם ומתהפכים בתחבולות לנזוא יסוד למנהגם זה מן התורה.
 גם זכור תזכור הקורא את האיש דניאל אבו משה שה' בירושלם וחזר
 אליהם אשר כתנתי למעלה. גם תדע שהכומר הראשי של המסיהאנארין
 היושב עתה בירושלם ישב כמה שנים לפניו שם בעיר גענעא וה' קרוב
 אל הפלשת ההם ועפ"י הדברים האלה תבין דברי האגרה שכתב הנשיא
 של הפלשת מעיר הנז' לירושלם ה"ו ונתנו שמה ציד הנזירים לשלחו הוך
 מכתביו. ובהגיעו לירושלם לידם הסחירוהו ולא נחטוהו אל היהודים
 ואני השגתי עפ"י השגחת השם אשר נקוה להעלות להם ארוכת הדת
 ומרפא האמונה. וזה נוסחו אשר עמלתי להעתיקו ללה"ק דבר בדבר.
 ברוך ה' אלהי ישראל אלהי כל צר ואלהי הרוחות זה המכתב שנשלח
 מן אבא טאגאגא נא שיגיע אל הכהן שבירושלם כאכה יוסף (?) הכהן
 הגדול של כל העברים (?) לו יגיע לידכם על ידי ... קה אחי העברים
 שלום יהיה לכם מכתב הראשון שלחנו אליכם על ידי דניאל בן חנניא
 אבו משה. אנחנו שואלים אם נא העת אשר אנחנו צריכים לחזור אליכם
 לארצנו היא ארץ הקדושה ולירושלם עיר הקדש כי אנחנו עם דל ואין

אחנו לא אופט ולא נביא ואם הגיע העת באמת משלחו לנו מכתב אודות זה כי על כן אחס מוננו הגידו לנו מה יקרה בעת הזאת כי באה בקרבנו הרגש גדול בלבבנו. יען יש אומרים שהעת הגה באה להיות מופרדים מאת הנוצרים וללכת לעירכם ירושלים ולהתאחד עם אחיכם ולהקריב קרבות לה' אלהי ישראל בארץ הקדושה. ואמה ... בעבור האהבה שהבנו לך שלח לנו זה המכתב מאת אחינו. שלום יהיה לכם שלום יהיה לכם במאד מאד שלום יהיה לכם אחינו אשר הם בארץ אשר נתן ה' לנו לנשוא עבדו צהר סיני. אני אבא טנאנגא נשיא שלחתי לכם זאת האגרת בחדש השני לשנת הבריאה 7354 (?) [הקאפטים מונים שנות הבריאה עד זמן החילת מנינם להנוצרים 5508 ויש עודף ע"ז החשבון 17 שנים].

מכתב הדל והרזה הזה תעיד על תומת לבכם וחזק אמונתם בה' ועמו ועירו וארצו ועל מערומיהם מתורה וחכמה וידיעת התנ"ל ועל דלות נפשם ושפלות מנצם. ולפי השערה שאחרי נתועדו עם אלה המצירים רוח אחרת היתה את הנשיא הקוא (מונה שכתב לראשונה ע"י הזקנה להרב של מצרים) וראה לדעת אחרי החקירה שהמה תועים מדרך השכל ואת הישרה יעקשו. אבל מדברי הצירים לא נחה דעתם כי חזקים המה באמונת ביאת הגואל ואשר תורת משה לא תתנסח לא תומר ולא תופר ולא תתחלף לעולם. ועל כן המה רוצים בין המשפטים וחפצים לשמוע מה צפי הכהנים אשר בירושלים. ומי יתן ויחשוררו שלומי אמוני ישראל להתחבר בעוז אהבת ה' ועמינו ויבחרו שנים שלשה בני חיל (כי לא על נקלה להגיע אליהם רב הדרך כשלישים יום ביבשה על דגשת גמלים מערי מאסאווא סוואקין ממשלת השולטאן תוגרמה יר"ה אשר על הים סוף נפונה. ועיר מאסאווע כעשרים יום נספינה מעיר סוויים גבול מצרים תחילת הים סוף דרומה. וזו הדרך יותר קרובה ובטוחה ועל דרך הנילוס וברצריא אשר שם גם החוס דע ומר לאנשים גרים) גבורי כח בתורה וביראה ובחכמה לבא לאחינו אלה האוונדים הנדחים להודיעם דבר ה' ולהביא רבנות אלפי ישראל התועים כשיות אונדות בשימון דרך אל התורה והמלוה בטרם יודח עליהם הרעס ח"ו מרוח אחרת הסוער עליהם בחזקה ובטרם יולכדו בהרשה ופח יוקשים הטומנים לרגלם ולא יוכלו לנאת ולבא עוד ח"ו הנקל זאת לזכות ארחות יושר לנדחי ישראל אלה? כאשר כבר עשו אחינו ברוסיה וזכו לנדחי ישראל בצוכארי דאגיסטאן וקאפקאז וגלילותיהם אשר היו ערומים מכל. ואך זה שנים לא כצירים שלחו להם ספרי תורה וספרים ומלמדים ועתה תה"ל גדלו והצלחתו וכולם יודעים את התורה ומהם חכמים וסופרים אשר לא יבושו בשער בין כל קהל עדת ישראל. ומי יודע אם גם לאלה אשר מעבר לנהרי כוש (עתרי בת פונו) הגיע העת לזרות עליהם אור התורה ונר המנוח אשר יקראו כולם בשם ה' אחד לעבדו שכס אחד כי בא העת לעת ערב ויהי אור ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד ויאספו נפשות יהודה ופזורי

ישראל לה' בהר הקדש בירושלם חמן. ה' נבאות עמנו משגב לנו אלהי
יעקב סל"ה.

אלה הדברים אשר כתבתם אז ואח"כ בארוכה והתעוררות דברים
יוצאים מן הלז הכו שורש בלבבות כמה גדולו ישראל. ומ"ע אשר לאחז"י
באשכנז העתיקו דברי בכל לשון והתלהבו והוסיפו משלהם ורבים מגדולי
ישראל וביחוד הרב הגאון מו"ה עזריאל הילדעסהיימר ג"י אב"ד דק"ק
אייזענשטאדט וחברת כל ישראל חברים בפאריז נתנו ידים להחזיץ
בכל עוז ומקשים אנשים ואופנים להוציא הדבר לפעלו. יהי נועם ה'
עליהם וחפץ ה' בידם ינליח.